

Slussen - glädjens och dödens plats

Kajsa Mefort

”Slussen har alltid varit en viktig knutpunkt eftersom land- och vattenvägar här korsar varandra. Under århundradens lopp har området genomgått en mängd förändringar och står nu inför ytterligare en stor ombyggnad”

(*Slussen genom tiderna*. Stockholmia förlag)

Maud fyller glasburken med lite extra terpentin innan hon sätter tillbaka sina penslar. Hon ser till att oljemålningen står stadigt på staffliet innan hon lämnar. Hon öppnar dörren ut mot den lilla gården och konstaterar glatt att det klarnat upp. Hon tänker att det blir gott med en kopp nybryggt kaffe och en bit sockerkaka med grädde och hallon. På grund av det vackra vädret bestämmer hon sig att hon ska sätta sig i trädgården och njuta. Kanske är det till och med varmt nog att sitta och läsa en stund. Året är 2020 och det är mars. Det har varit en mild och konstig vinter. Inte mer än några snöflingor detta år. Och nu visar temperaturen i studion att det är hela 16 grader ute. Det är mycket som har varit annorlunda denna vinter. I stort sett har hela världen varit paralyserad. Viruset Covid19, även känt som Corona, har lamslagit så gott som alla. För närvarande gäller inga stora folksamlingar över 50 personer. Man skall helst jobba hemifrån och hålla social distans. Det är starka förmaningar från myndigheterna och det har varit en galen konstig tid. Maud skakar på huvudet och tänker att hon är glad att hon är pensionär. Hon har heller inga nära släktingar. Hon fick inga barn. Ingen att oro sig för tack och lov. Men nu är hon fikasugen och stapplar in i lägenheten.

Efter ett tag bär Maud ut sitt fika och slår sig ner i vårsolen. För säkerhets skull har hon tagit med ett fårskinskinn att lägga på stolen och en varm filt att lägga över axlarna. Sockerkakan glider snabbt ner i magen. Mycket hallon och grädde lyfter den veckogamla sockerkakan. Kaffet är fortfarande för hett att dricka och hon slår därför upp sin bok. ”Slussen genom tiderna” heter den. Det är en historiebok om Slussen. Maud har länge velat läsa denna. Igår morse fick hon besked om att boken gick att hämta Medborgarplatsens bibliotek. Med rollator och bibliotekskort var hon på väg redan samma eftermiddag. Och nu skulle hon få drömma sig bort en stund i förkovran om hennes egen favoritplats - Slussen.

*Huset på Klevgränd 1c. Fotograferat nerifrån Slussen 2012. (Källa: Stockholmsstad)

Förra året hade det mest oväntade hänt Maud. Från att ha bott i en liten trång enrummare på Mariatorget hade hon plötsligt blivit erbjuden en lägenhet på Klevgränd vid Slussen. Klevgränd 1 C - en kulturhistorisk byggnad från mitten av 1600-talet (<https://www.stadsholmen.se/app/uploads/2018/09/Ormsaltaren9-FAKTABLAD.pdf>). Maud hade inte trott sina ögon då hon öppnat kuvertet från Stockholms bostadsförmedling. Efter 43 år i bostadskön hade hon fått sin drömlägenhet. Hon av alla hade blivit erbjuden att bo i Slussens äldsta bostadshus. En liten lägenhet på cirka 53 kvadratmeter. I brevet från bostadsförmedlingen fanns det en beskrivning där man såg att det var en enrummare med stor hall och med duschkabin i köket. Dessutom så såg hon att lägenheten var omgärdad av staket, att det fanns en trädgård på cirka 70 kvadratmeter. Och bäst av allt en konstnärsstudio. Även om den var liten, bara femton kvadrat så var det en studio. Maud trodde att hon drömde när

hon läste brevet. Hon hade alltid varit intresserad av arkitektur och hade ofta i sin ungdom strosat fram över Söders alla kullerstengsgator. Nu skulle hon själv få chansen att bo där hon bara drömt om att bo. Och inte nog med det - hon skulle få sin egen konstnärsstudio. Hennes påtande och kladdande med olja skulle numera få ske i en liten studio och inte i hennes kombinerade sovrum/vardagsrum i hemmet. Fastän att hon alltid varit noggrann med att vädra ut så hade vissa kvällar varit jobbiga att klara med all påträngande och stark oljefärg. Redan samma kväll som erbjudandet kommit hade Maud promenerat på ostadiga ben till Slussen och försökt spana in över staketet för att få en skynt av sitt ”nyvunna” paradiset. Maud hade nästan fått svårt att andas av glädje och varit tvungen att sätta sig ner på en närbelägen parkbänk vid Thor Modéens trappor. Det var medan Maud satt på bänken som hon bestämde sig att hon skulle börja forska lite, lära sig lite om Slussens historia. Så när hon nu satt i sin egen trädgård i vårsolen och drack av sitt nybryggda kaffe så började hon läsa om Slussens och dess utveckling genom tiden.

* Från vänster: Klevgränd 1 c år 1905, Klevgränd 1c 1989 (Källa: www.stadsholmen.se)

Slussen, en historisk och känd plats i Stockholm har varit en kär plats för många stockholmare. Den har också ändrat stil och skepnad genom åren. Drottning Kristinas sluss är från 1642 och fick namnet efter Sveriges dåvarande regent drottning Kristina. Denna sluss var i drift hela 102 år. År 1755 invigdes den andra slussen kallad Christofer Polhems sluss. 1850 kom Nils Ericson-slussen och slutligen 1935 invigdes den senaste slussen - Karl Johan-slussen. Fram till 1935 hade Slussen fungerat som enda rutten som länkade norra och södra Stockholm. Från 1935 kunde dock Hammarbyslussen öppna för genomfart av större fartyg. Från och med 1935 blev Slussen således inte viktig ur samma hänseende. 1920 hade Stockholm cirka 420 000 invånare. Karl Johanslussen byggdes i stället i ett försök att strukturera och underlätta den alltjämt växande skaran bilåkare (<https://popularhistoria.se/teknik/trafik/slussen-knutpunkt-med-lang-historia>)

Maud ställer sig upp och tittar ut över staketet och blickar ut över senaste slussbygget. Det är inte en vacker syn. Det är verkligen en byggarbetsplats utan dess like. Av Karl Johan-slussen finns inte något kvar. Den ”Nya Slussen” beräknas vara färdig 2025. Trafikanläggningen har sedan 2016 successivt rivits ner. Nu fanns som sagt bara byggmaterial, lyftkranar och byggarbetare i neongula arbetskläder. Maud hade läst lite om nya slussenbygget. Tydligt så var det ett spektakulärt projekt som Stockholms stad dragit igång. Något att imponera grannländerna med tänkte Maud. Det sades i media att det skulle bli en trivsamt plats för kollektivtrafik. En helt ny bussterminal i Katarinaberget. Södermalmstorg skulle sjuda av kulturaktiviteter och restauranger. Och själva slussplatsen skulle visst bestå av två bassänger som ramats in av cykel- och gångbanor. Maud hade svårt att föreställa sig hur det hela skulle se ut. Och dessutom skulle en jättebro från Kina fraktas in (<https://vaxer.stockholm/slussen>).

Maud hade ibland stått på en stol och tittat över sitt staket. Hon försökte föreställa sig hur allt skulle börja se ut. Men hon stod ofta och blickade ut bara för den magnifika utsiktens skull. Tiden kändes aldrig som den stod stilla när hon blickade ut över Saltsjön. Hon fick alltid ett sug i magen och ville se mer. Det fanns faktiskt en bräda som var lite bredare än de andra. Maud undrade om det var byggt särskilt så att man skulle kunna sitta däruppe och titta ut över slusskajen och vattnet. Kanske när hon kände sig bättre i kroppen, skulle hon klättra upp. Med

sina 78 år kände sig Maud ibland skrutttig i kroppen. Ibland fick hon ha sin rollator men vissa dagar kunde hon klara sig näst intill utan.

Maud sänker huvudet och försvinner in i sin text om Slussen. Innan Drottning Kristinas sluss var det bökigt och dyrt för båtar att ta sig mellan söder och norr. På 1200-talet avgränsas Mälaren helt från Östersjön och kunde bättre överses. Två kanaler, Lilleström och Kvarnström, grävdes där båtar fick passera. De fick dras över Lilleström-passagen och flera båtar fastnade eller gick på grund. Farleden behövdes förbättras och därför byggdes en Sluss 1642 (<https://popularhistoria.se/teknik/trafik/slussen-knutpunkt-med-lang-historia>)

Drottningsslussen som invigdes då var knappt 6 meter och drogs upp med hjälp av hästar. Den slussade trafik fyra gånger per dag och drog in en hel del pengar till staden. I mitten på 1700-talet ansågs att denna sluss var för liten. Därför byggdes en ny som fick namnet efter dess skapare Christofer Polhem. Denna var större än den gamla men låg på samma ställe. Polhemsslussen hade två broar, den röda och den blå bron (<https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/stockholmsplatser/slussen/>).

*Röda Slussen under kraftig vårflood. Oljemålning av Anders Holm 1780 (Källa: Stockholms Stad, Digitala Stadsmuseet)

Ericsonsslussen från 1850 var mycket större än de två tidigare, hela 45 meter. Denna byggdes i Kvarnströmmen, norr om Polhemsslussen. När spårvägs- och biltrafiken ökar ytterligare så blir denna konstruktion undermålig. Den klarar inte att bära trafiken och fram till förstärkningen 1921 får passagerarna promenera över istället för att åka (<https://sv.wikipedia.org/wiki/Slussen>).

Karl Johanslussen 1935 blir en modern sluss på 75 meter som ersätter den gamla. Efter 75 år så är även denna sluss uttjänt och vittrar sönder och sjunker allt mer ner i Mälaren. Slussen kom även att kallas för "Klöverbladsslussen". Ovanifrån ser nämligen bilvägarnas av- och påfarter ut som ett klöverblad (<https://popularhistoria.se/teknik/trafik/slussen-knutpunkt-med-lang-historia>).

**"Klöverbladsslussen" 2003. (Källa: Digitala stadsmuseet)

Maud går in och hämtar mer kaffe. Boken är bättre än hon förväntat sig. Tänk vilken utveckling i teknik. Hur Stockholm har växt. Slussen är som en spegel av Stockholms utveckling. Hon tar en klunk av kaffet men det är för hett. Hon har hämtat sin Dagens Nyheter och läser om att Slussens nya bro skall läggas på plats under morgondagen. Maud hade först tänkt att det var ett skämt men sen förstått att staden faktiskt köpt en gigantisk bro av kineserna (<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/nu-monteras-guldbron-pa-plats>). Bron, vilken är tänkt att förbinda Gamla Stan med Södermalm, är något hon inte ens kunnat föreställa sig. Förra veckan hade Maud sett hur bron kommit in till kajen. Den var förskräckligt stor och i en konstig gyllene färg. Det skulle nog bli bra sa Maud och tänkte att hon var glad som inte var stadsarkitekten som skulle hållas till svars för detta fiasko. Maud läser i Dagens Nyheter att eftersom risken för coronaspridning är stor och inga offentliga tillställningar får råda (även i detta fall) så får stockholmarna rådet att följa broceremonin digitalt (<https://www.nyteknik.se/bygg/har-ar-allt-du-vill-veta-om-nya->

slussenbron-6987666). Maud känner sig helt plötsligt upplyft. Såklart tänker hon. Jag skall se hur "guldbron" läggs på - från första parkett. Hon vänder sig om och blicken faller mot staketet där hon brukar stå. Hon var så glad så hon nästa satte klunken med kaffe i halsen.

En vecka senare säger en av Slussens byggarbetare Malek till sin kollega Jonny att han ska dra en "snabbpiss". Nu är det bråttom och det får bli i snåret vid Thor Modéens trappor, bakom byggbarackerna. Han hinner dock inte ens få ner gylfen förrän han skriker på Jonny att snabbt komma dit. Jonny tittar på Malek och säger att han ser en arm under den bruna filten. När killarna tittar närmre ser de att det är kroppen av en äldre kvinna. En död kvinna. Malek är i chock så Jonny ringer polis och ambulans. Allt arbete pausas och det samlas en klunga med arbetare som spänt tittar på när polisen spärrar av området. Mauds kropp forslas sedan i tyst ambulans till Södersjukhuset. Polisen identifierar kvinnan och gör eftersökningar men hittar inga anhöriga att kontakta.

Boken "Slussen genom tiderna" blir aldrig återlämnad till biblioteket.

Stockholm, Klevgränd 1 c, juni 2025.

Jessica tar på sig sin oljerock och knyter halsduken tätt kring halsen. Hon drar ner mössan över öronen, tar sitt SL-kort och sin väska och är sedan ute ur huset. Hon går den korta biten mellan huset, förbi konstnärstudion och fram till staketets innerdörr. Hon vrider vredet till vänster och är ute på vägen. Hon vänder och knappar in larmkoden på staketet. Hon undrar vilken väg hon ska ta. Ska hon ta Klevgränd till höger och sen ut till Götgatan för att ta tunnelbaneuppgången vid Matrebellen eller ska hon hasta ner Thor Modéentrapporna till nybyggda Södermalmstorg. Om hon inte hade stukat sin vänstra fot skulle valet aldrig förelegat. Hon hade som vanligt skuttat ner för trapporna och samtidigt insupit utsikten från Slusskajen. När hon står och funderar på hur hon bäst ska nå tunnelbanan hinner andra tankar i kapp henne. Hon tänker på vilken enastående tur hon haft som fått flytta in i detta lilla hus på Klevgränd 1C. Hon har alltid haft ett stort intresse för arkitektur och byggnader och det blev nästan en chock när hon fick erbjudandet från bostadsförmedlingen. Hon har liksom dansat på moln sedan inflytten för tre månader sedan. Hon har också följt bygget av "Den nya Slussen" som ska invigas om bara några timmar. I eftermiddag när hon kommer hem ska hon ställa sig på en stege och live, på första parkett, följa denna historiska händelse. På grund av att det är ett nytt virus, Covid 21 – även kallad Corona2, i världen får man tyvärr bara följa invigningen digitalt. Men Jessica tänker att det inte blir ett problem, tvärtom, hon är ju lyckligt lottad att bo där hon bor. Hon tänker klättra riktig högt upp på staketet. Kanske till och med sätta sig högst upp, det verkar vara byggt för detta. Hon är ju inte höjdrädd. Lite synd att jag har ont i benet tänker hon ... men det får gå ändå.

1 <https://stockholmia.stockholm.se/globalassets/bocker/slussen-genom-tiderna-stockholmia-webbversion.pdf> 34

2 <https://www.stadsholmen.se/app/uploads/2018/09/Ormsaltaren9-FAKTABLAD.pdf>

3 <https://popularhistoria.se/teknik/trafik/slussen-knutpunkt-med-lang-historia>

4 <https://vaxer.stockholm/slussen>

5 <https://popularhistoria.se/teknik/trafik/slussen-knutpunkt-med-lang-historia>

6 <https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/stockholmsplatser/slussen/>

7 <https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/stockholmsplatser/slussen/>

8 <https://sv.wikipedia.org/wiki/Slussen>

9 <https://popularhistoria.se/teknik/trafik/slussen-knutpunkt-med-lang-historia>

10 <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/nu-monteras-guldbron-pa-plats>

11 <https://www.nyteknik.se/bygg/har-ar-allt-du-vill-veta-om-nya-slussenbron-6987666>